

РЕГІОНАЛЬНА ІСТОРІЯ

УДК: 94(477.43):94(438)"1493/1548"

В.М. Михайловський

ХТО ПРЕДСТАВЛЯВ ПОДІЛЬСЬКЕ ВОЄВОДСТВО НА СЕЙМАХ ПОЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА У 1493-1548 рр.

У статті вперше в історіографії зроблено успішну спробу з'ясувати склад депутацій від шляхти Подільського воєводства на коронні сейми упродовж кінця XV – першої половини XVI ст.

Ключові слова: *Подільське воєводство, шляхта, сейм, сеймик, король, Корона, сенатор, каштелян, посол.*

Запровадження практики сталого зібрання представників воєводств Польського Королівства за панування короля Яна Ольбрахта у 1493 р. поклало початок існуванню такої інституції як сейм, який проіснував аж до ліквідації Речі Посполитої у 1795 р. Перший сейм був скликаний у місті Пйотркові 18 січня 1493 р. і тривав до 2 березня того ж року¹. Загалом за панування Яна Ольбрахта, Олександра I та Сигізмунда I відбулося 58 сеймів². Сейм, що відбувся 31 жовтня – 12 грудня 1548 р. проходив вже за нового короля Сигізмунда II Августа.

Практика станових зборів на території Польського королівства на той час була вже досить усталеною. Адже перший коронний з'їзд шляхти відродженого королівства відбувся у Хенцінах 1331 р. за панування Владислава I Локетка³. Упродовж XIV–XV ст. можна побачити зібрання шляхти на декількох рівнях. По-перше – це загальнодержавні або коронні з'їзди, що відбувалися на потребу, згідно волі верховного володаря. На них ухвалювалися рішення державної ваги як то у Кошицях в 1374 р. (Кошицький привілей), Єдльні 1430 р. (Єдльнїнський привілей), Нешаві 1454 р. (Нешавські статату) та ін. По-друге – це земельні з'їзди провінцій Корони Польської. Традиційно для Малопольської провінції такі зібрання відбувалися у Новому Місті Корчині, а для Великопольської провінції у м. Коло. По-третє – місцеві регіональні зібрання, де збиралася шляхта з території воєводства або, як у випадку з Руським воєводством, у межах однієї землі. Прикладами таких зібрань можуть слугувати сеймики (*conventum*), які фіксуються для руських земель Польського королівства ще з 1430 р. і проводилися у Сяноку (*in convencione omnium terrigenarum*)⁴.

На території історичного Поділля ще до утворення у 1434 р. Подільського воєводства така практика, ймовірно, теж існувала. Про це опосередковано ми дізнаємося з відмови подільської шляхти присягати на вірність новому володареві Поділля Вітовтові у 1414 та 1418 роках⁵. Перший відо-

мий сеймик подільської шляхти, котрий відбувся на території новоствореного воєводства у XV ст., датований 1439 р.⁶ Отже, на момент впровадження регулярних сеймів у Польському королівстві, шляхта як коронних, так і руських земель мала чималий досвід репрезентації власних територій (повітів, земель, воєводств, провінцій) на загальнодержавних з'їздах.

Згідно конституції Пйотрковського сейму 1496 р., у розділі «*De locis conventionum ante expeditionem bellicam praemittendarum*», у Подільському воєводстві сеймик мав проводитися у Кам'янці (*Podoliae in Camyenyecz*)⁷. І хоча це стосувалося зібрань, що мали відбуватися напередодні військових кампаній (*ante expeditionem bellicam*), Кам'янець став традиційним, що немаловажно, місцем проведення сеймків подільської шляхти до кінця XVIII ст.⁸ Постає слушне запитання: – *Хто ж власне брав участь у сеймах від Подільського воєводства?*

Сейм, як нова інституція, що розпочала свою діяльність у 1493 р., складався з двох палат. Верхня – сенат, виокремилася з королівської ради, до якої входили як духовні, так і світські особи. Нижня – посольська ізба, складалася з представників окремих адміністративно-територіальних утворень королівства. Подільське воєводство на сеймі представляли: кам'янецький єпископ, подільський воєвода, кам'янецький каштелян та 2 послы. Разом 5 осіб. Щодо кількості послів від шляхетської корпорації подолян, то ця цифра є доволі умовною, адже з наявних за цей період джерел не видно, аби на сеймах були присутні разом ці 2 особи. Людвик Колянковський наводить таку кількість послів для Поділля, посилаючись на ординацію 1552 р. «*Ordinatio numeri nuntiorum*»⁹. Але вона фіксується у сеймових документах за часів панування Сигізмунда II Августу¹⁰. З чого можна припустити, що у попередній період діяльності сеймів, чисельність була такою ж. Проте документи сеймикового характеру, насамперед інструкції, що походять вже з останньої третини XVI ст., здебільшого фіксують 4 послы від Подільського воєводства¹¹.

Поінформованість істориків про персональну участь у сеймах представників від Подільського воєводства (сенаторів і послів) за 1493-1548 рр. є досить обмеженою. Не завжди сенатори, як духовні так і світські, брали у них участь, і на те були різні причини. Про це писав ще на початку XX ст. Станіслав Кутшеба у своїй праці про склад польського сейму. Він досить поверхово визначив кількість послів, зазначивши, що згідно декрету 1552 р. їх мало бути 2, але припустив, що їх могло бути й 4, бо у 1564 р. їх налічувалось 3¹².

За період 1493–1548 рр. у сенаті від Подільського воєводства мали б засідати наступні кам'янецькі біскупи¹³: Пйотр з Лесьова (9.10.1492–1501), Анджей з Ходчі (1500/01–1507)¹⁴, Якуб з Бучача (17.06.1510¹⁵–1518), Вавжинець Мендзилеський (13.03.1521–1529), Пйотр Ґамрат (29.01.1531–1535), Себастьян Браницький (27.10.1535–1538), Ян Вілямовський (17.10.1539–1540), Миколай Дзержґовський (20.05.1541–1542), Ян Дзядуський (31.05.1542–1543), Анджей Жебжидовський (30.03.1543–1545),

Ян Дрогойовський (26.08.1545–1546), Бенедикт Ізбеньський (19.02.1546–1546) Леонард Слончевський (20.08.1546–1562)¹⁶. Цікавою особливістю функціонування сенату було те, що єпископ, котрий діставав номінацію від короля, але не мав дозволу папи обійняти свою дієцезію, міг брати участь у засіданнях сейму. Так, на сеймі 1505 р. у гроні духовних сенаторів були присутні такі номінанти як львівський архієпископ Бернард Вільчек (*Bernardinus Wilczek de Lubyen, electus ecclesiae metropolitanae Leopoliensis*), а в 1523 р. на сеймі у Кракові Рафал Лещинський як єпископ перемишльський і обраний єпископ площський (*Raphael Leszczynski Premislensi et electo Plocensi*) та Анджей Крицький (*Andrea Crziczki electo Premisliensi*) обраний замість нього на катедру у Перемишлі¹⁷.

Подільськими воєводами за цей період були: Якуб з Бучача (15.09.1485–21.06.1497), Павел Коля з Далейова (5-17.08.1502–7.02.1509), Отто з Ходчі (21.02.1509–12.02.1515), Марцін з Каменця (після 12.02.1515–14.03.1530), Станіслав Лянцкоронський (12.05.1530 – 27-31.03.1533), Ян з Тенчина (31.03.1533 – перед 22.10.1535), Станіслав Одровонж зі Спрови (22.10.1535–7.12.1542), Ян Творовський (перед 18.04.1543–28.03.1547), Ян з Мельця (28.04.1547–13.03.1561)¹⁸. З огляду на цей перелік, подільських воєвод не могло бути на таких сеймах: у Пйотркові 12.01 – 17.02.1498 р., у Кракові березень-травень 1499 р., у Пйотркові поч. лютого – поч. березня 1501 р., на елекційному сеймі у Пйотркові вересень – 4.10.1501 р., на коронаційному сеймі у Кракові після 12.12.1501 – січень 1502 р., в більшій частині коронаційного сейму в Кракові 2.03.1530 – 4.03.1530 (воєвода Марцін з Кам'янці помер 14.03.1530 р. і був похований у катедральному соборі на Вавелі в Кракові), на сеймі у Пйотркові 8 грудня 1530 – 8 січня 1531 р.¹⁹, ймовірно на Краківському сеймі 3.02.1543 – 16.04.1543 р.²⁰

Кам'янецькими каштелянами були Ян Домарат зі Шлядкова (14.10.1505 – перед 12.03.1506), Якуб Подфіліпський (12.03.1506 – перед 15.03.1518), Ян з Сенна (15.03.1518–10.12.1519), Ян Творовський (10.12.1519–2.04.1542), Миколай Язловецький (18.04.1543–3.08.1559)²¹. Кам'янецьких каштелянів не було на сеймах від 1493 по сейм, який проходив у Любліні з січня по 18.03.1506 р., де свою номінацію, після смерті Яна Домарата, отримав Якуб Подфіліпський²² та на сеймі у Кракові 3.02.1543–16.04.1543 р. Неприсутність каштелянів з Кам'янця на сеймах у 1493–1506 рр. пояснюється тим, що після смерті Миколая Бедриха з Нового Двору, котрий був на цьому уряді з 1467 по 1492 рр.²³, ми не маємо достовірної інформації про осіб, котрі могли посідати цей сенаторський уряд.

Якщо подивитися на присутність подільських сенаторів і земських послів у світлі сеймових документів (конституцій) за 1493–1548 рр. та книги рахунків за панування короля Олександра I (1502–1506), то представники Подільського воєводства не вирізнялися активністю, що не означає їхньої відсутності на самих сеймах: **1504** – воєвода Павел Коля з Далейова²⁴; **1506** – воєвода Павел Коля з Далейова²⁵; **1512** – єпископ Якуб з Бучача, воєвода Отто з Ходчі²⁶; **1518** – єпископ Якуб з Бучача, воєвода Марцін з Каменця²⁷;

1519 – воєвода Марцін з Каменця, каштелян Ян з Сенна²⁸; 1523 – воєвода Марцін з Каменця²⁹; 1529/1530 – воєвода Марцін з Каменця³⁰; 1538 – біскуп Себастьян Браницький, воєвода Станіслав Одровонж зі Спрови, Ян Творовський³¹; 1540 – воєвода Станіслав Одровонж зі Спрови та Мацей Радецький – кам'янецький підсудок³².

З цього переліку виділяється сейм 1538 р., де були присутніми усі три сенатора від Подільського воєводства. Причиною того, що хтось зі світських сенаторів не був присутнім на тих чи інших сеймах, було те, що всі вони були заангажовані до підрозділів поточної оборони. Насамперед, це стосується кам'янецьких каштелянів, котрі несли службу з охорони південно-східного кордону Польського королівства.

Слабка джерельна база за першу половину XVI ст. не дозволяє нам у повній мірі розкрити не те що персональний склад послів від Подільського воєводства на сейми, а й взагалі з'ясувати кількість осіб, котрі репрезентували волю подільської шляхти перед королем. Вацлав Урущак подає інформацію лише про одного посла від Подільського воєводства на сеймі 1512 р.³³ Він також наводить імена послів, котрі фіксуються у джерелах. Це Миколай Іскшицький, Амброзій Ормянчик, Ян Творовський та Ян Вілковський. Іскшицький брав участь у трьох сеймах – 1524/1525, 1530 та 1531/1532 рр. Ормянчик у 1523 та 1524/1525 рр. був послом на коронний сейм від свого воєводства. Відомо, що перед цими сеймами його призначали королівським легатом на місцевий сеймик у Кам'янці³⁴. Ян Вілковський був лише на сеймі 1523 р. Присутність тут Яна Творовського є дивною, адже на 1523 р. він був уже сенатором.

Цей перелік можна доповнити ще двома особами. У книзі рахунків за 1502-1506 рр. зустрічаємо впис про виплату послові подільської землі Миколаєві Гербуртові (*Nicolao Herborth nuntio terre Podolie*) 15 гривень монетою 2 березня 1506 р. у Любліні під час сейму³⁵. Другою особою є Мацей Радецький зазначений на у сеймовій конституції 1540 р.

Сенатори

З початком функціонування регулярних сеймів, цінність сенаторського уряду незмірно зростає. Це видно з того, що представники можновладних родин, переважно з теренів Малопольщі, розпочали своєрідну урядницьку експансію «за сенаторськими урядами» у руські воєводства Польського королівства³⁶. Уряд подільського воєводи у XVI ст. отримали «чужі» для Поділля Марцін з Каменця, Станіслав Лянцкоронський, Ян з Тенчина. Для цих родин – це були перші земські уряди на цій території.

З урядом каштеляна вийшла трохи інша картина. У Подільському воєводстві від початку XVI ст. його посідали Ян Домарат зі Шлядкова, Якуб Подфіліпський, Ян з Сенна, Ян Творовський, Миколай Язловецький. З цього переліку тільки Язловецький належав до старої можновладної родини панів з Бучача (нащадки Теодорика з Бучача взяли у XVI ст. прізвище Язловецькі від головної резиденції м. Язлівця)³⁷. До можновладців належав

і Ян з Сенна (його кривні посідали каштелянії у м. Малоґощі що у Сандомирському воєводстві)³⁸. А от Ян Домарат зі Шлядкова та Якуб Подфіліпський походили з грона середньозаможної шляхти, котра проживала у Подільському воєводстві принаймні з середини XV ст., але не посідали до поч. XVI ст. жодного сенаторського уряду³⁹. Ян Творовський, імовірно, отримав цей уряд не тільки за свою тривалу службу у війську, а й через одруження з Катериною Бучацькою – донькою подільського воєводи Якуба⁴⁰.

Спільною рисою для всіх кам'янецьких сенаторів була служба у військових підрозділах поточної оборони. Так, у 1511 р. ротмістрами були Творовський, Якуб Подфіліпський з 8 кіньми, Станіслав Лянцкоронський⁴¹. Військова служба стала для більшості з них добрим початком кар'єри, де вдача та протекція з боку можновладців ставали вирішальними у подальшій урядницькій кар'єрі. Цікавою особливістю переважної більшості цих осіб (Ян Творовський, Ян Домарат зі Шлядкова, Якуб Подфіліпський) було те, що вони у той чи інший спосіб пов'язані були з родиною Бучацьких ще з середини XV ст.

Посли

Миколай Гербурт зазначений у книзі рахунків у 1506 р. є, ймовірно, тожознім з Миколаєм Гербуртом, котрий був збирачем податку у Подільському воєводстві у 1518 р., а у 1513–1539 рр. посідав земський уряд кам'янецького войскового⁴². Був пов'язаний з Поділлям, володіючи кількома селами,⁴³ та у 1513 р. отримав від короля Сигізмунда I пляц під забудову у столиці воєводства на початку Великого шляху (?) (*incipiendo a Magno Schlasz*) навпроти Чорної пасіки (*ex opposito Czarni Pasyek*) аж до будинку Ринка Шомака (*usque ad domum Ryni Schomak in civitate Camyenyecz*), після шляхетного Калмана (Калімана) Савінського (*post nob. Kalman (Kaliman) Sawinski*) у дідичне володіння (*iure haereditario*)⁴⁴. Наступного 1514 р. він отримав від Амброзія Ормянчика частину ділянки у Кам'янці (*Ambrosio Ormyencyzk pars areae, Nicolao Herbot, tribuno Camenecensi, in oppido Camyenyecz donatae, datur*)⁴⁵. Його участь у роботі сейму в Кракові 1518 р. опосередковано підтвержує отримання ним королівського привілею для містечка Кудринці у Кам'янецькому повіті та на два ярмарки у ньому⁴⁶.

Ян Вілковський посідав уряд кам'янецького хорунжого у 1520–1533 рр.⁴⁷ У 1520 р. він разом з Амброзієм Ормянчиком, якого змінив на уряді хорунжого, були поборцями податку у Подільському воєводстві⁴⁸. Вілковський був власником містечка Чемерівці, а в 1528 р. отримав від короля привілеї на дідичне володіння ним⁴⁹.

Миколай Ікшицький. Вже у 1509 р. він згадується у джерелах як ротмістр⁵⁰, а в 1512–1519 рр. – як двірський або покойовий короля. Упродовж 1512–1530 рр. був кам'янецьким стольником, 1530–1540 – кам'янецьким підкоморієм, 1533–1536 віцесгерентом (*vicesgerens*) (що можна порівняти з підстаростою, або заступником старости), а у 1536–1540 рр. – кам'янецьким

генеральним старостою. Поза територією Поділля бував старостою ольштинським у 1523–1525 рр.⁵¹, снати́нським 1534–1536 рр., що було пов'язане з будівництвом замку⁵², а також карловським у 1536 р. Помер 1540 р.⁵³ За рішенням варшавського сейму 1529 р. Миколай з Іскшичина став диспенсатором у Подільському воеводстві, тобто відповідальним за збір коштів на потреби війська⁵⁴.

Амброзій Ормянчик у 1507–1509 рр. виконував функції королівського писаря до справ обслуги поточної оборони⁵⁵. Він, ймовірно, був адаптований подільським старостою Станіславом Лянцкоронським перед 1511 р. На жаль, два видання, у яких зібрані матеріали, що висвітлюють левову частку нобілітацій у Польському Королівстві, не фіксують акту адаптації Амброзія чи його батька⁵⁶. Вже у 1511 р. король Сигізмунд I посвідчив консенс Амброзія Ормянчика з Завартова (*Ambrosio Ormyenczik de Zwarthow*) на королівських селах Макарів та Глібів у Кам'янецькому повіті за суму, записану на селах, яку король отримав від кам'янецького вірменина Дониша⁵⁷. 1514 р. Амброзій отримав від короля пляц у Кам'янці біля парцелі кам'янецького військового Миколая Гербурта (посла на сейм 1506 р.)⁵⁸. Цього ж року він отримав село Печиська у Летичівському повіті. Набувши у 1515 р. від Яна Струся село Секержинці на р. Збруч у Скальському повіті за 400 гривень, Амброзій додав назву новонабутої власності до свого йменування⁵⁹. Від того часу він найчастіше фіксується у джерелах як Амброзій Ормянчик із Секержинець (*Ambrosii Ormyenczyk de Sykyerznice*). 1523 р. отримує від короля дім або пляц біля скальського замку (*dom albo pliacz w przigrodku zamku skalskie[go]*)⁶⁰. Урядницька кар'єра Амброзія почалася вже у досить поважному віці (що й не дивно, з огляду на його нешляхетське походження), коли у 1519 р. отримав уряд кам'янецького хорунжого, а наступного року авансував на поважний і впливовий у шляхетському середовищі уряд земського судді, на якому перебував до своєї смерті у 1528 р.⁶¹ Варто зазначити, що місцева шляхта він знав переважно завдяки тому, що в період від 1517 до 1522 рр. виступав збирачем податків з Подільського воеводства⁶².

Мацей Радецький з Граб'я та Крюкова – писар кам'янецького старости і кам'янецький гродський суддя (1526 р.), кам'янецький земський підсудок (1528–1542)⁶³. Вершиною його урядницької кар'єри став уряд кам'янецького земського судді, котрий він тримав у 1542–1554 рр.⁶⁴ Входив до клієнтарного кола кам'янецького старости Станіслава Лянцкоронського. Його донька Зофія одружилась з сином кам'янецького підстарости Яна Сроцицького Станіславом⁶⁵. Мацей Радецький володів нерухомістю у самому місті біля «руського валу» (*ualvam Ruthenica[m] civitatis Camenecensibus*), яку він передав своїй доньці⁶⁶.

Що об'єднувало цих людей? Спільним для них було посідання земських урядів: підкоморія (Миколай Іскшицький 1531/1532), земського судді (Амброзій Ормянчик 1523, 1524/1525, Мацей Радецький 1540), стольника (Миколай Іскшицький 1523/1524, 1530), хорунжого (Ян Вілковський

1523). Окремо слід відзначити Миколая Гербурта, котрий у 1506 р. не посідав жодного земського уряду. Отже, усіх відомих нам послів на сейм від Подільського воеводства об'єднувала приналежність до середньозаможної шляхти, котра володіла щонайменше кількома селами, а то й містечками в межах воеводства і практично усі вони, на момент обрання послами, посідали тут земські уряди. Ще однією особливістю було те, що, окрім Гербурта, вони були клієнтами, або співпрацівниками кам'янецького старости у 1510–1535 рр. Станіслава Лянцкоронського. Такий збіг показує нам наскільки у цей час особа генерального старости у Кам'янці була впливовою. Адже просування своїх людей до грона послів на сейм, не тільки значно підносило його в очах місцевої шляхти, але і дозволяло обраним особами підніматися вверх по соціальній драбині. Миколай Іскшицький став наступним старостою у Кам'янці, Амброзій Ормянчик (нобілітований перед 1511 р.) у 1520-х роках заклав міцні підвалини для своєї родини на Поділлі, Мацей Радецький упродовж 1528–1554 рр. послідовно був земським підсудком і суддею у Кам'янці. Та й Ян Вілковський напевно був клієнтом Лянцкоронського. Так, у 1532 р. він посвідчив у кам'янецькому земському суді передачу маєтків у дожиттєве володіння Станіславі Лянцкоронському⁶⁷. Упродовж 1493–1548 рр., за панування Яна Ольбрахта, Олександра I та Сигізмунда I, Подільське воеводство на сеймах у сенаті представляли 13 кам'янецьких біскупів, 9 подільських воевод та 5 кам'янецьких каштелянів. Фрагментарність джерел за цей час не дозволяє зафіксувати їхню присутність на більшості сеймів, що відбувалися. Лише раз у джерелах, на сеймі 1538 р., посвідчені усі три подільські сенатори. Не всі вони, в силу обставин, як це видно з дати проведення сеймів й дати отримання єпископства (принаймні від короля) та уряду, брали участь у сеймах. Дехто, як для прикладу Станіслав Лянцкоронський у 1530 р., з огляду на небезпеку військової кампанії з Молдавським князівством, змушений був перебувати на Поділлі. Ймовірно, що ця причина, була чи не основною у неприсутності когось з подільських сенаторів на сеймах.

Ще менше ми знаємо про земських послів від Подільського воеводства на сеймах. Всього відомо про 5 осіб, котрих можна вважати послами на сейм. Усі вони є представники середньозаможної шляхти, котра мала маєтності у межах воеводства, посідала земські уряди (за винятком Миколая Гербурта, який став кам'янецьким війським лише у 1513 р.), служила у військових підрозділах з охорони кордону Польського королівства та принаймні у другому покоління була пов'язана з цією територією. Серед них досвідченими парламентаристами були Миколай Іскшицький та Амброзій Ормянчик, котрі брали участь, як послы у 3 та 2 сеймах відповідно.

Примітки

1. Konopczyński W. Chronologia sejmów polskich 1493–1794 / W. Konopczyński // Archiwum Komisji Historycznej. – Seria II. – T. IV. – Kraków, 1948. – S. 132.
2. Ibidem. – S. 132-138.

3. Про цей з'їзд у Хенцінах, який у джерелах був названий колоквиумом рицарства Польського королівства див.: Giergiel T. *Colloquia rycerstwa sandomierskiego. Od wieśców dzielnicowych do zjazdu ziem polskich w Chęcinach w 1331 roku // Lokalne społeczności a konstytucje i uchwały sejmowe. Z dziejów parlamentaryzmu między Wisłą a Pilicą / Pod. red. J. Muszyńskiej i J. Pielasa. – Kielce–Warszawa, 2008. – S. 9–55.*
4. Chodynicki H. *Sejmiki ziem ruskich w wieku XV // Studya nad historią prawa polskiego. – T. III. – Zesz. 1. – Lwów, 1906. – S. 4; Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie. – Lwów, 1887. – T. XI Najdawniesze zapiski sądów sanockich 1423–1462. – № 398. – S. 55.*
5. Prochaska A. *Podole lennem Korony 1352–1430. – Kraków, 1895. – S. 19–20; Codex epistolaris Vitoldi Magni Ducis Lithuaniae 1376–1430 / Collectus opera A. Prochaska. – Cracoviae, 1882. – № DCCCXV. – S. 427–428.*
6. Перелік осіб, що брали участь у цьому сеймику, та короткі біографи див.: Kurtyka J. *Z dziejów walki szlachty ruskiej o równouprawnienie: represje lat 1426–1427 i sejmiki roku 1439 // Roczniki Historyczne. – R. 66. – Poznań, 2000. – S. 111–119.*
7. *Volumina constitutionem (Далі. – VC). – T. I. 1493–1549. – Vol. 1 1493–1526 / Do druku przygotowali. W. Uruszczak, S. Grodziski, I. Dwornicka. – Warszawa, 1996. – T. I. – Vol. 1. – S. 77.*
8. У виняткових випадках сеймик подільської шляхти збирався у Теревовлі. Під час турецької окупації Поділля у 1672–1699 роках сеймик відбувся спочатку у Галичі, а від 1678 р. у Львові. Про діяльність подільського сеймку у вигнанні див.: *Akta sejmiku podolskiego in hostico 1672–1698 / Wydał i opracował J. Stolicki. – Kraków, 2002. – 238 s.*
9. Kolankowski L. *Posłowie sejmów Zygmunta Augusta. Kraków, 1928. – S. 5 [osobna odbitka z Reformacji w Polsce].*
10. Перелік послів від Подільського воєводства за панування Сигізмунда II Августа див.: *Kaniewska I. Małopolska reprezentacja sejmowa za czasów Zygmunta Augusta 1548–1572 // Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. – T. CCCLI. – Warszawa-Kraków, 1974. – S. 62–63. – Tab. 15.*
11. Див. для прикладу: *Archiwum Główne Akt Dawnych. – Archiwum Radziwillów. – Dział II. Supliment. – Sygn. 158. – K. 1: «Instructia Ich M[ó]sciom Panom Janowi Potockiemu s Potoka Staroscie, Woyciechowi Humieckiemu Łowcze[mu] Kamienieckiemu Piotrowi Łasczowi i Zygmunтови Błazowskie[mu] posłom na Sejm przyszły Warszawski na seymiku powiatowym Podolskim w Kamieńcu obranym».*
12. *Kutrzeba S. Skład sejmu polskiego (1493–1793) / S. Kutrzeba // Przegląd historyczny. – Warszawa, 1906. – T. II. – S. 320–321 та Pryp. 1. na S. 321.*
13. Інформацію про дати папського дозволу обійняти катедру у Кам'янці подано за: *Hierarchia Catholica Medii Aevi Sive Summorum Pontificum, S. R. E. Cardinalium, Ecclesiarum Antisitarum Series Ab Anno 1431 usque Ad 1553 Perducta e Documentis Tabularii Praesertim Vaticani Collecta, Digesta, Edita / Per Conradum Eubel. – Monasterii, 1914. – T. II. – P. 115; Ebidem / Inchoavit Guilelmus Van Gulit, Absolvit Conradus Eubel. – Monasterii, 1923. – T. III. – P. 148.*

14. Анджей з Ходчі був лише обраним кам'янецьким біскупом (*episcopus electus*) і до своєї смерті 4 квітня 1507 р. так і не отримав дозволу папи (в даному випадку Юлія II) на посідання катедри. Його коротеньку біограму див.: Prokor K. R. *Biskupi kamieniecy od średniowiecza do współczesności. Szkice biograficzne.* – Biały Dunajec–Ostróg, 2007. – S. 58–61.
15. Цю номінацію він отримав від короля Сигізмунда I у 1507 р.: Prokor K. R. *Biskupi kamieniecy od średniowiecza do współczesności.* – S. 62.
16. Подвійне датування біля кожного з єпископів означає дату номінації та час посідання катедри у Кам'янці. Дати номінації за: *Hierarchia Catholica Medii Aevi.* – Т. III. – P. 148.
17. VC. – Т. I. – V. 1. – S. 147, 383.
18. *Urządnicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy / Opr. E. Janas, W. Kłaczewski, J. Kurtyka, A. Sochacka.* – Kórnik, 1998. – № 628–636. – S. 143–145.
19. Станіслав Лянцкоронський, через загрозу молдавської кампанії не поїхав на сейм до Пйотркова, див.: *Spieralski Z. Kampania obertyńska 1531 roku.* – Warszawa, 1962. – S. 105; *Dworzaczek W. Hetman Jan Tarnowski. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego/ W. Dworzaczek.* – Warszawa, 1985. – S. 36–37.
20. Датування за: VC. – Т. I. – Vol. 1–2. Тут уточнена хронологія діяльності сеймів. Порівняй: *Konopczyński W. Chronologia sejmów polskich 1493–1794.* – S. 132–138.
21. *Urządnicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy.* – № 194–198. – S. 66–67.
22. *Ibidem.* – № 195. – S. 66; *Matricularum Regni Poloniae summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur, contextuit indicesque adiecit T. Wierzbowski* (Дали. – MRPS). – Pars III *Alexandri regis tempora complectens (1501–1506).* – Varsoviae, MCMVIII. – № 2808: *Datus est castellanatus Cameneczensis Iacobo Podffilipsky post obitum Domarad Scharawsky.*
23. *Urządnicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy.* – № 193. – S. 65. Див. Також припущення упорядників тому про те, що Миколай Бедрих міг померти наприкінці 1496 р., а Ян Домарат міг отримати кам'янецьку каштелянію раніше ніж у 1505 р.
24. VC. – Т. I. – Vol. 1. – S. 128.
25. З березня 1506 р. на вальному сеймі в Любліні Павел Коля з Далеяова отримав 30 гривень монети з королівськи жуп (соляних копалень). Цей приклад доводить, що лише для підтвердження участі на сеймі важливим є документи королівської канцелярії, а саме книги видатків королівського скарбу. Адже фрагментарність листів (переліків) свідків у опублікованих сеймових документах не можуть слугувати надійним фактом присутності або відсутності сенатора або посла на сеймі: *Liber quitantiarum Alexandri regis ab. a. 1502 ad 1506 // Teki A. Pawińskiego.* – Warszawa, 1897. – Т. I. – S. 200.
26. VC. – Т. I. – Vol. 1. – S. 260. Ще в одній опублікованій книзі видатків королівського двору Сигізмунда II Августа за 1544–1567 рр. не має інформацію про виплати послам з Подільського воєводства за цей період. Див.: *Źródła do historii sztuki i cywilizacji w Polsce / Wyd. A. Chmiel.* – Т. I. *Rachunki dworu królewskiego 1544–1567.* – Kraków, 1911. – VI. – 376 s.
27. *Ibidem.* – S. 294–295.
28. *Ibidem.* – S. 310.

29. *Ibidem.* – S. 383.
30. VC. – T. I. 1493–1549. – Vol. 2 1527–1549 / Do druku przygotowali. W. Uruszczak, S. Grodziski, I. Dwornicka. – Warszawa, 2000. – S. 67.
31. *Ibidem.* – S. 163. Тут помилково його названо Анджеем.
32. *Ibidem.* – S. 230.
33. Uruszczak W. Sejm walny Koronny w latach 1506–1540 // *Studia nad historią państwa i prawa.* – Seria II. – T. XVI. – Warszawa, 1980. – S. 102.
34. *Ibidem.* – S. 240–241, 254.
35. *Liber quitantiarum Alexandri regis 1502-1506.* – P. 205.
36. Детальніше про це: Михайловський В. Вищі урядники Польського королівства на руських землях у 1434–1506 роках: спроба колективного портрету // *Theatrum humanae vitae.* Студії на пошану Наталі Яковенко. – Київ, 2012 (в друці).
37. Про родину панів з Бучача див.: Михайловський В. Еластична спільнота. Подільська шляхта в другій половині XIV – 70-х роках XVI ст. – К., 2012. – С. 117-174.
38. *Urzednicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy.* – S. 230.
39. З цієї родини лише Домарат зі Шлядкова був кам'янецьким земським писарем. З цим урядом він посвідчений у 1442 р.: *Urzednicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy.* – № 321. – S. 83. У родині Подфіліпських перший уряд у Подільському воеводстві був у Міхала Подфіліпського, у 1470 він посвідчений кам'янецьким війським: *AGAD.* – *Zbiór dokumentów pergaminowych.* – Sygn. 7334.
40. Dworzaczek W. *Genealogia/ W. Dworzaczek.* – Warszawa, 1959. – Tab. 110. Buczaccy i Jazlowieccy h. Abdank oraz Buczaccy-Tworowscy h. Pilawa.
41. *AGAD.* – ASW. – Dział 85. – Sygn. 11. – K. 1 v, 13 v, 34 v.
42. *Urzednicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy.* – № 194. – S. 66; № 668. – S. 150; Łaszczyńska O. *Ród Herburtów w wiekach średnich.* – Poznań, 1948. – S. 56-58.
43. Łaszczyńska O. *Ród Herburtów w wiekach średnich.* – S. 57.
44. *MRPS.* – Pars IV. *Sigismundi I regis tempora complectens (1507–1548).* Volumen 1-um. *Acta cancellariorum 1507–1548.* – Varsoviae, MCMX. – № 2190.
45. *Ibidem.* № 2209.
46. *Ibidem.* № 2679. Місцем виставлення цього документу зазначено «На Краківському сеймі 23 лютого 1518» (*In conventione Cracoviensi*).
47. *Urzednicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy.* – № 107. – S. 52.
48. *MRPS.* – Pars IV. *Sigismundi I regis tempora complectens (1507–1548).* Volumen 2-um. *Acta vicescancellariorum 1507–1535.* – Varsoviae, MCMXII. – № 12573.
49. Привілей на Чемерівці див.: Pułaski K. *Stare osady w ziemi kamienieckiej i dziedziczące na nich rody podolskiej szlachty historycznej* // Pułaski K. *Szkice i poszukiwania historyczne.* Serya III. – Kraków, 1906. – S. 155–159.
50. *AGAD.* – *Archiwum Skarbu Wojskowego.* – Dz. 85. – Sygn. 8. – K. 172.
51. Це староство йому дісталось, ймовірно, за участь у пруській кампанії 1520 р. Серед рот, які готувалися до військових дій, зазначена і рота піхотинців Іс-кшицького, у якій було 200 піших вояків і 3 вершники: *Acta Tomiciana / Ed. T. Działyński etc.* – *Poznaniae,* 1855. – T. V. – № CXXII. – P. 131.
52. Справа опіки над Снятином і Кам'янцем не дозволила Миколаєві взяти участь військовій кампанії цього року. Див. лист Сигізмунда I до познанського каште-

- ляна Анджея Гурки від 11.02.1535 р.: Acta Tomiciana. – Т. XVII. – Wrocław, etc. 1966. – № 87. – S. 114; № 114. – S. 204–205.
53. Urzędnicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy. – № 400. – S. 95; № 555. – S. 130; № 578. – S. 135; Spieralski Z. Iskrzycki Mikołaj h. Rogala (ok. 1480–1540) // Polski Słownik Biograficzny. – Wrocław etc., 1962–1964. – Т. X. – S. 171–172; MRPS. – Pars IV. – Vol. 1. – № 2995.
54. Podoliae: exactor Andreas Czermynski, dispensator Nicolaus Iskrziczski. Див.: VC. – Т. I. – Vol. 2. – S. 60.
55. Chorążyczewski W. Przemiany organizacyjne polskiej kancelarii królewskiej u progu czasów nowożytnych. – Toruń, 2007. – S. 244.
56. Wdowiszewski Z. Regesty nobilitacji w Polsce (1404–1794) / Z. Wdowiszewski // Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej. – Т. XI. – Buenos Aires–Sztokholm, 1987. – S. XV+258 s.; Trelińska B. Album armorum nobilium Regni Poloniae XV–XVIII saec. Herby nobilitacji i indygenatów XV–XVIII w./ B. Trelińska. – Lublin, 2001. – 878 s.
57. MRPS. – Pars IV. – Vol. 1. – № 1218.
58. Ibidem. – № 2209.
59. Ibidem. – № 2436.
60. Biblioteka XX. Czartoryskich. – Sygn. 1725/IV. – S. 221–222.
61. Urzędnicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy. – № 106. – S. 52; № 479. – S. 107.
62. MRPS. – Pars IV. – Vol. 1. – № 4232; VC. – Т. I. – Vol. 1. – S. 365 (1520 р.), 377 (1521–1522 р.).
63. Urzędnicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy. – № 425. – S. 98.
64. Ibidem. – № 481. – S. 107–108
65. Про родину Срочицьких див.: Михайловський В. Документ для кам'янецького підстарости Яна Срочицького 1527 року на пляц у Кам'янці (історія однієї родини з Поділля у XVI ст.) / В. Михайловський // Регіональна історія України. – К., 2008. – Вип. 2. – С. 273–284.
66. Там само. – С. 281.
67. AGAD. – Zbiór dokumentów pergaminowych. – Sygn. 6097. Свідками цієї акції окрім Яна Вілковського були кам'янецький стольник Ян Милянський, поборця податку у Подільському воеводстві Анджею Черменський, Міхал Сум'ярський, Юрій (Єжи) Копичинський та Войцех Чаплінський.

Резюме

В статтє впервє в историографії сделано успешнє попытку выяснитє состав депутатий от шляхты Подольского воеводства на коронные сеймы на протяжении конца XV – первой половины XVI в.

Ключевые слова: *Подольское воеводство, шляхта, сейм, сеймик, король, Корона, сенатор, каштелян, посол.*

Одержано 13 листопада 2012 р.